

Date : 2-7-2018 13:54:08

From : "

To : " @drenthe.nl

Subject : concept 2 pager drenthe voortbouwen op de energie van drenthe versie 20180702.docx

Attachment : concept 2 pager drenthe voortbouwen op de energie van drenthe versie 20180702.docx;

Hoi

Bijgaand de herziene 2-pager, en wat ik ervan heb kunnen maken in deze korte tijd.
Ik raad je aan eerst track changes te accepteren, anders is het vrij onleesbaar volgens mij.
Opmerkingen zijn met name bedoeld voor

5.2.1

Ik bedacht me net dat er voor het warmtenet in Emmen ook herziening van de wet nodig is (omdat het nu te duur is) maar vraag is ook of dat niet teveel off topic is...(het gaat niet om een warmtecentrum). Dus voorlopig er nog even uitlaten stel ik voor.

Als je jouw opmerkingen zou willen plaatsen, dan kan ik het morgen afronden en doorsturen naar

Dank.

Groet,

Drenthe 4.0 – Voortbouwen op de energie van Drenthe

Een gezamenlijke opgave van regio en rijk

Het kabinet heeft besloten om de [aardgaswinning uit het Groninger veld](#) door de NAM versneld te beëindigen. [Ook de winning uit kleinere velden loopt sterk terug](#). Voor de kwetsbare economie van Drenthe heeft dit een grote impact. Als niet snel wordt gehandeld kan zich een stille ramp voltrekken. De werkgelegenheid in de gasector is al langer aan het afnemen, maar dreigt nu versneld te verdampen. Dit kan de regio niet laten gebeuren. Daarom slaan Drentse overheden, bedrijven en onderwijsinstellingen de handen ineen voor Drenthe 4.0, een ontwikkelperspectief voor de Drentse economie en voor een duurzame energievoorziening. Het Rijk is een belangrijke partner om deze ambitie mogelijk te maken.

Beëindiging gaswinning heeft grote impact op economie van Drenthe

Er zijn in Drenthe ruim 7.000 banen direct of indirect verbonden aan de gasector. Daarmee is deze sector van groot belang voor de Drentse economie. Door de recente kabinetsbesluiten dreigt een fors banenverlies, met grote gevolgen voor de toch al kwetsbare economische structuur van Drenthe. Bij de NAM, de grootste werkgever in de gasector, zijn bovendien veel hoger opgeleiden in dienst. Het risico dat deze mensen de regio zullen verlaten is reëel. Deze *brain drain* zorgt [er](#)voor dat kennis, koopkracht en innovatie uit de regio verdwijnt. Daarom [is](#) het zaak om snel te handelen.

Drie transities

Nu is besloten om de gaswinning [uit het Groninger veld](#) vervroegd te beëindigen, [zijn drie transities in staat](#) Drenthe [onontkoombaar voor drie urgente transities](#):

1. **Energietransitie:** Drenthe moet de transitie maken naar een duurzame energievoorziening en een circulaire economie.
2. **Transitie van bedrijven in de gasector:** door de gasbesluiten is voor deze bedrijven op nog kortere termijn een alternatief verdienmodel vereist.
3. **Transitie van de arbeidsmarkt:** er is een kwantitatieve en kwalitatieve mismatch tussen vraag en aanbod van technisch personeel

Kansen in de energietransitie

Samen met partners uit de regio is besloten om de uitdagende transities in te zetten om een positieve verandering teweeg te brengen in de economische situatie. Drenthe wil een belangrijke bijdrage leveren aan de energievoorziening van de toekomst, als regio waar innovaties worden toegepast en geïmplementeerd, op basis van de Drentse doe-mentaliteit. De in de provincie aanwezige kennis, ervaring met energiewinning en de fysieke infrastructuur bieden een goede uitgangssituatie. Om de ambities waar te maken zoeken we de samenwerking met [partners](#) in (Noord-)Nederland en [ook](#) met het Rijk.

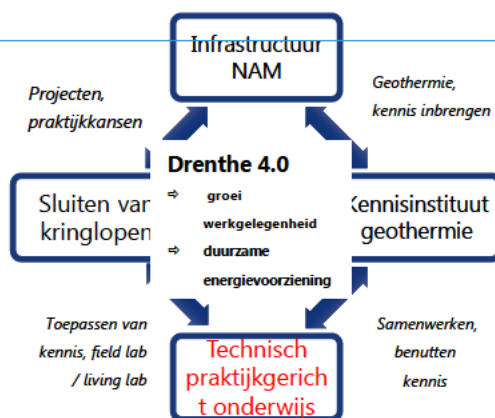
Ontwikkelperspectief Drenthe 4.0

De impact van [het](#)de gasbesluiten, de energietransitie én de kansrijke uitgangssituatie in Drenthe komen samen in onze ambitie *Drenthe 4.0*. Ons ontwikkelperspectief is ambitieus, maar ook noodzakelijk. Wij hebben de ambitie

uitgewerkt in vier onderling samenhangende bouwstenen, die elk (deel)oplossingsrichtingen bieden voor de impact van beëindiging van de gaswinning, bijdragen aan een duurzame energievoorziening van de toekomst én voortbouwen op de kansrijke Drentse uitgangssituatie.

Drenthe 4.0: ontwikkelperspectieven Vier bouwstenen

Drenthe wil zijn traditionele rol als van energieproducent van Nederland, na turf, olie en gas, vervolgen als unieke toeleverancier van de energietransitie in Nederland, een nieuwe, duurzame invulling geven. Hiervoor zijn de belangrijkste bouwstenen aanwezig, namelijk infrastructuur voor duurzame energiedragers, kennis van technisch MBO onderwijs en toepassingsgericht werken, kennis van geothermie en de ondergrond, een landelijk gebied met een grote rijkheid aan grondstoffen. De bouwstenen leiden tot een aantal kansrijke ontwikkelperspectieven voor Drenthe 4.0. Deze perspectieven zijn noodzakelijk voor het realiseren van meer werkgelegenheid voor de regio en een duurzame energievoorziening voor Nederland en ze zijn daarmee onlosmakelijk met elkaar verbonden. Ook wil Drenthe met haar regiopartners hiermee bijdragen aan een van de meest urgente doelstellingen van de BV Nederland, namelijk het reduceren van de CO2 uitstoot.

Met opmerkingen []: Kennisinstituut is minder beladen (namelijk onafhankelijke kennis en raakt nog niet aan andere (financierings)rollen van EBN)

Er zijn al tal van concrete en kansrijke projecten en initiatieven in Drenthe die we daarbij zullen betrekken.

Aanwezig

1. Maximaal hergebruik van in Drenthe aanwezige gasinfrastructuur voor nieuwe energie. Uniek gasnetwerk, overige gas zuiverings-

Ambitie

Optimaal inzetten van de bestaande gasinfrastructuur in Drenthe voor duurzame energie, zoals groen gas, waterstof en biogas. Doelstelling: kennisbehoud- en ontwikkeling, pilotprojecten, (om)scholing technisch personeel, volledig energieneutraal Drenthe in 2050 en voorbeeld voor Nederland.

Bijdrage van het Rijk

€ 300 miljoen voor investeringen in de fysieke en kennisinfrastructuur.

[infrastructuur en kennis.](#)

[Voorbeelden van recente initiatieven:](#)

2. [GZI Emmen: Een pilot voor hergebruik voor de productie van biogas, groengas en waterstof op een gaszuiveringsinstallatie.](#)

1.3. [Hydrogreenn Hooqveen: initiatief voor ontwikkeling van een nieuwbouwwijk dat wordt verwarmd met waterstof.](#)

2.4. [In 80 jaar is unieke kennis ontwikkeld over de ondergrond door de NAM. deze kennis is zeer bruikbaar en onmisbaar voor de ontwikkeling van duurzame energievoorzieningen zoals geothermie. Borging van aanwezige kennis door ontwikkeling van kenniscluster rond geothermie](#)

5. [Het praktijkgericht onderwijs en de human capital voor de energietransitie krijgen een impuls. \(Om\)scholing van technisch praktijkgericht personeel.](#)

[Voorbeelden van recente initiatieven:](#)

• [Gas 2.0: een t gezamenlijk initiatief van MBO-scholen in de noordelijke provincies gericht op de energietransitie.](#)

[Relatie andere perspectieven: Werkleerplaatsen voor MBO bij pilotprojecten, investeren in technische MBO opleidingen, planvorming infrastructuur gereed maken voor het sluiten van kringlopen \(zoals pilotprojecten groen gas\).](#)

- [GZI Emmen: Een pilot voor hergebruik voor de productie van biogas, groengas en waterstof op een gaszuiveringsinstallatie.](#)
- [Hydrogreenn Hooqveen: initiatief voor ontwikkeling van een nieuwbouwwijk dat wordt verwarmd met waterstof.](#)

[Opzetten van een kennisinstituut voor geothermie. Op middellange termijn is de ambitie om het instituut eventueel uit te breiden tot een kenniscluster geothermie en ondergrond. Gedacht wordt aan de volgende onderdelen:](#)

- [Kennisinstituut/Expertisecentrum: Bundeling en ontwikkeling van kennis over geothermie, op één fysieke locatie.](#)
- [Programma voor implementatie: regie op initiatieven en projecten op het gebied van geothermie wegnemen van barrières. Koppeling met scholing en onderwijs van technisch personeel.](#)
- [Ondersteuning gemeenten: kennisinfrastructuur, instrumenten en adviescapaciteit voor lokale overheden.](#)
- [Het praktijkgericht onderwijs voor de energietransitie versneld realiseren.](#)
- [Koppeling \(professioneel begeleid\) met energietransitie \(pilot\) projecten zoals geothermie, recyclen van kunststof en alternatieve energiedragers \(waterstof, groen gas, bioogas\) om scholieren versneld kennis te laten maken met de nieuwste uitdagingen van de energietransitie.](#)
- [Ontwikkeling van technische opleidingen gericht op de nieuwste ontwikkelingen op het gebied van de energietransitie.](#)
- [Gas 2.0: een t gezamenlijk initiatief van MBO-scholen in de noordelijke provincies gericht op de energietransitie.](#)

[Een besluit om een kennisinstituut Geothermie in Drenthe te vestigen. Opdracht aan EBN om een significante bijdrage te leveren aan de opbouw werking van het instituut.](#)

€ 50 miljoen

Met opmerkingen []: Wat is de huidige tijdslijn? We kunnen dan de realisatie daarvan halveren met extra middelen. (als uitgangspunt van de onderhandeling)

- [In Emmen zetten bedrijven, onderwijsinstellingen en overheden in op doorontwikkeling van de samenwerking rond de slimme maakindustrie en groene chemie.](#)
- [In Assen wordt een samenwerking tussen Drenthe College en Hanze Hogeschool verkend, in de vorm van een innovatiewerkplaats voor techniek en engineering](#)
- [Kringlopen van energie, afval en grondstoffen worden op lokaal en regionaal niveau gesloten. Een rijk landelijk gebied met herbruikbare grondstoffen, zoals groen gas en biogas. Aanwezigheid van unieke kennis op het gebied van kunststofverwerking, waarmee Nederland een koploperpositie in Europa kan innemen.](#)

[Voorbeeld van recente initiatieven: In Emmen wordt ondermeer ingezet een warmtenet met restwarmte van het chemisch cluster in Emmen en hergebruik van reststromen uit de landbouw en glastuinbouw](#)

[Stercore: ontwikkeling van een groen gas fabriek door vergisting van mest waarmee bovendien hoogwaardige eindproducten worden vervaardigd](#)

3-6.

- [In Emmen zetten bedrijven, onderwijsinstellingen en overheden in op doorontwikkeling van de samenwerking rond de slimme maakindustrie en groene chemie.](#)
- [In Assen wordt een samenwerking tussen Drenthe College en Hanze Hogeschool verkend, in de vorm van een innovatiewerkplaats voor techniek en engineering.](#)

[Ontwikkeling van nieuwste technologieën om op lokaal en regionaal niveau kringlopen van energie, afval en grondstoffen te sluiten. Voorbeelden van projecten om deze ambitie te realiseren:](#)

- [In Emmen wordt ondermeer ingezet een warmtenet met restwarmte van het chemisch cluster in Emmen en hergebruik van reststromen uit de landbouw en glastuinbouw](#)
- [Stercore: ontwikkeling van een groen gas fabriek door vergisting van mest, waarmee bovendien hoogwaardige eindproducten worden vervaardigd](#)
- [De ontwikkeling van een In Wijster voorziet Attero een doorontwikkeling tot een nationale hotspot voor het recylen van kunststof \(uniek in z'n soort op wereldwijde schaal\). Betrokken partijen hierbij zijn Attero en werkt daarin samen met NHL Stenden Hogeschool.](#)
- [Ontwikkeling van een "Groen Gas Regio" \(Drenthe en Overijssel\) met als doel een volledig fossielvrij gasnetwerk in 2030.](#)
- [Ontwikkeling van een programma \(naar voorbeeld JBA\) dat partijen uitdaagt om projecten te realiseren op het gebied van het sluiten van kringlopen op lokaal niveau.](#)
- [Relatie met andere perspectieven, namelijk met praktijkgericht onderwijs is de ontwikkeling van expertise van installateurs van bijvoorbeeld waterstof- en moderne groen gasketels. Daarnaast het behouden van kennis op gebied van veiligheid en onderhoud van de gasinfrastructuur.](#)

€ 150 miljoen

[Stimulerend belastingstelsel \(bijvoorbeeld: geen belastingverhoging voor groen gas\).](#)

[Groen gas projecten blijven stimuleren met de SDE+ regeling.](#)

Met opmerkingen []: Rendo vult kwantitatief aan)

Oproep aan het Rijk om samen Drenthe 4.0 te realiseren Gezamenlijke opgave van rijk en regio

De omwenteling naar Drenthe 4.0 kunnen we niet alleen realiseren. Drenthe heeft met een brede groep regionale stakeholders hard gewerkt aan een gezamenlijke ambitie die een grote impact zal hebben voor heel Nederland. De investeringen voor de regio zijn aanzienlijk, maar de verwachte opbrengst voor Nederland is nog groter. Niet alleen wordt hiermee een stille ramp tijdig afgewend, er wordt ook een grote kennisbron ingezet voor de energietransitie op regionale én nationale schaal.

Wij doen hierbij een oproep aan het Rijk om bij te dragen in financiering, wetgeving en andere maatregelen om de ambitie te realiseren. Deze opgave zullen de regio en het Rijk daarom samen aan moeten gaan. Financiering is nodig voor de fysieke en kennisinfrastructuur, en het bouwen van faciliteiten voor het ontwikkelen van nieuwe technologieën, een leeromgeving en de opbouw van het programma. Wij hebben nog in totaal € 500 miljoen nodig om de ontwikkelperspectieven succesvol en versneld te realiseren.

De regio zal een substantieel deel hiervan voor eigen rekening nemen. Daarnaast vragen we om een aantal ondersteunende maatregelen, zoals bijdragen in de vorm van wetgeving en het realiseren van kennisinfrastructuur. Wij beschouwen de rijksoverheid als een belangrijke partner in het realiseren van de ambities, aangezien zowel de urgentie als de oplossingsrichtingen van cruciaal belang zijn voor het succes van de energietransitie in Nederland de regionale schaal overstijgen. Wij doen een oproep aan het rijk om de komende maanden met ons een gezamenlijk proces in te gaan dat is gericht op verdere concretisering van de bouwstenen, inclusief ieders bijdrage. Dit proces resulteert in oktober 2018 voor elke bouwsteen in een concreet aanbod: een ambitieuze agenda, voorzien van activiteiten en projecten en een financiële onderbouwing op hoofdlijnen.

Deze ambitie en oproep aan het rijk is tot stand gekomen na consultatie van een brede groep regionale stakeholders en wordt ondersteund door de volgende initiatiefnemers:

Attero, Drenthe College, provincie Drenthe, gemeente Assen, gemeente Emmen, NAM en Rendo.